

מאי 2002. גם לאחר קבלת החלטת הממשלה במאי, לפיה יימשך הטיפול בבקשות שכבר אושרו, לא נתקבלה תשובה מלשכת מינהל האוכלוסין. באוקטובר 2002 הגיש המוקד עתירה לבית המשפט לעניינים מינהליים בבקשה להוצאת צו ביניים שימנע את גירושו של אי"ע - למעשה שוהה בלתי חוקי במהלך השנתיים מאז הגשת הבקשה – ובדרישה לאשר לאי"ע מעמד של תושב ארעי. בית המשפט נעתר לבקשת המוקד לצו ביניים וב-15 לאוקטובר הסכימה המדינה לשדרוג היתר שהייה של אי"ע, למרות המדיניות הזמנית עליה הוחלט בממשלה. כמו כן חייב בית המשפט את המדינה בתשלום הוצאות למוקד. (תיק 7614)

עיכוב במחן היתרים

בנוסף להחלטת הממשלה מחודש מאי, נפגעו השנה זכויותיהן של משפחות שבקשתן לאחמ"ש נמצאת בהסדר המדורג, גם מבירוקרטיית משרד הפנים. עד השנה עברו בממוצע שמונה חודשים מיום הגשת הבקשה להארכת היתר שהייה ועד לאישורה. נכון לסוף שנת 2002 התארך פרק זמן זה לשנה וחודשיים, זאת כאשר תוקף האישור הוא לשנה אחת. השפעת עיכוב בירוקרטי זה על חיי המשפחה היא רבה: על-פי הנהלים, על המשפחות להגיש את בקשתן חודשיים לפני פקיעת תוקף ההיתר הקיים, ולא מוקדם יותר. לאחר חודשיים אלה וללא האישור המבוקש, הופכת שהיית בן הזוג בישראל ללא חוקית. אם ייתפס על-ידי אחד ממאות אנשי הביטחון הפרושים בירושלים, מסתכן בן הזוג בגירוש ואף בסירוב לבקשותיו העתידיות לחידוש היתר שהייתו במסגרת איחוד המשפחות, מפאת רישומו הפלילי כשוהה בלתי חוקי.

אי"ע נישא לאשתו, תושבת ירושלים, בשנת 1987. בשנת 1994, עת נתאפשרה הגשת בקשות על-ידי נשים תושבות מזרח ירושלים,

הוגשה עבורו בקשה לאחמ"ש. בסוף 1998 נדחתה הבקשה. בסוף 1999 קיבל משרד הפנים את ערעור המוקד, אישר את בקשת בני הזוג ואף העניק לאי"ע היתר שהייה לשנה. בדצמבר 2001 הגיש אי"ע בקשה לאשרת תושב ארעי, בהתאם להסדר המדורג. בקשתו אושרה רק באוגוסט 2002, ומפאת החלטת הממשלה לא שודרג מעמדו. יומיים לפני אישור שהייתו, נעצר אי"ע בדרכו לעבודה ומאחר שלא היה בידו היתר שהייה תקף, נפתח כנגדו תיק חקירה בגין שהייה בלתי חוקית בישראל. רישומו של אי"ע במרשם המשטרתי בגין תיק חקירה זה, שנפתח עקב העיכוב במשרד הפנים, הביא לכך שהמינהל האזרחי לא היה מוכן להעניק לו היתר כניסה, שרק עימו יכול אי"ע לשהות באופן חוקי בישראל.²⁶ המוקד פועל עתה הן אצל משטרת ישראל לסגירת תיק החקירה והן אצל המינהל האזרחי למתן היתר כניסה לאי"ע. (תיק 13728)

אם ינהג בן הזוג על-פי החוק ויצא לשטחים עד לאישור בקשתו, יסתכן בסירוב משרד הפנים לאותה בקשה בטענות שמרכז חייו אינו עוד בירושלים. כך לא נותר לבן הזוג אלא להסתגר בבית, ללא יכולת לעבוד ולפרנס את משפחתו, בעוד המצב הכלכלי של תושבי ירושלים הפלסטיניים הידרדר במידה ניכרת מאז פרוץ האינתיפאדה.²⁷

בשנת 1995, מיד לאחר נישואיהם, הגישו ר"ג ומ"ג בקשה לאחמ"ש בלשכת מינהל האוכלוסין במזרח ירושלים. ר"ג פנתה למוקד ב-1999 בבקשה להסדיר את כיסוי הוצאות לידת בתה ולרשום שלושה מילדיה במרשם האוכלוסין. ביולי 2000 אושרה בקשת בני הזוג לאחמ"ש והם החלו בהסדר המדורג. מ"ג קיבל היתר

26. על היתרי הכניסה ראו בפרק חופש התנועה.

27. ראו הארץ, 30.12.02, עמ' 3ב; הארץ, 1.03.03, עמ' 4ב.

שהייה לשנה. כחודשיים לפני פקיעת תוקף ההיתר, הגישו בני הזוג בקשה להארכתו בשנה נוספת. לשכת מינהל האוכלוסין חזרה וביקשה מענה למספר שאלות, ותשובות נשלחו. בששת החודשים הבאים נשלחו תזכורות למינהל האוכלוסין - ותשובה אין. באוגוסט 2002 התקשר פקיד מינהל האוכלוסין והודיע כי על המשפחה למסור שוב מסמכים עדכניים אודות מרכז חייה, כיוון ששנה לאחר משלוחם, המסמכים שברשות הלשכה אינם עדכניים עוד. בספטמבר שלח המוקד את המסמכים העדכניים. תשובה לא נתקבלה במהלך שלושת החודשים שחלפו. בדצמבר הגיש המוקד עתירה לבית המשפט לעניינים מינהליים, בדרישה להאריך את היתר שהייתו של מ"ג. המדינה הסכימה להאריך את ההיתר בשנה נוספת. (תיק 13839)

מעמד בן הזוג הפלסטיני, שדרוג שהיה מייתר את הצורך בהיתר הכניסה. המוקד פנה בסוף חודש יולי למתאם פעולות הממשלה בשטחים בדרישה למציאת פתרון מהיר למצב. במחצית אוגוסט התקבלה תשובה כי אושרו היתרי כניסה לישראל לתושבי השטחים הנמצאים בהסדר המדורג. מבירור עלה כי על-פי הנוהל החדש, נשלחים אישורי משרד הפנים, התקפים לשנה, למינהל האזרחי, שם מתבצעות בדיקות בטחוניות, פליליות ומנהליות, בדומה לבדיקות שנעשו כבר במשרד הפנים. אם בן הזוג הפלסטיני עבר בדיקות אלו, נשלח אישור משרד הפנים למת"ק שבמקום מגוריו, וניתן לבן הזוג היתר כניסה לישראל התקף לשלושה חודשים בלבד. על בן הזוג להגיע למת"ק חודש לפני פקיעת היתר הכניסה ולהגיש בקשה להארכתו. חודשיים לפני פקיעת אישור משרד הפנים, על שני בני הזוג להגיע ללשכת מינהל האוכלוסין במזרח ירושלים, על-מנת להאריכו בשנה נוספת.

הנוהל החדש גורם ל"טרטור" בן הזוג הפלסטיני: לא רק שעליו להגיע למת"ק ארבע פעמים בשנה, הרי מאחר שאינו יודע מתי תסתיימנה בדיקות המינהל האזרחי, עליו להגיע מספר פעמים לשם, עד שיימסר לו ההיתר. המוקד ניסה לחסוך התרוצצות מיותרת זו על-ידי בירור טלפוני מול המת"קים - תחילה, התברר שהסדר כמניח את הדעת ומספר בני זוג אף קיבלו באופן זה אישורי כניסה. עם הזמן סירבו חיילי המת"קים למסור מידע למוקד והבירור נעשה כיום מול המינהל האזרחי, מצב שמאריך את משך התשובה. חמור מכך, נוהל זה מביא לעיכובים בלתי סבירים, לעתים אף של יותר מעשרה חודשים, במתן היתרי הכניסה מטעם המת"קים בטיעונים שונים: אישור משרד הפנים לא הגיע למינהל האזרחי, עיכוב במשלוח האישורים מהמינהל האזרחי למת"קים או מניעות בטחוניות חדשות שהופיעו בבדיקת המינהל האזרחי, לאחר שלא הופיעו בבדיקות שערך משרד הפנים טרם אישור הבקשה לאיחוד משפחות.

הרעה נוספת במצבם של פלסטינים תושבי השטחים, אשר מבקשים לחיות עם בני זוגם וילדיהם בירושלים ובקשתם לאחמ"ש מטופלת כבר במשרד הפנים במסגרת ההסדר המדורג, נגרמת על-ידי צה"ל. שהייתם בישראל, במהלך השנתיים הראשונות להסדר המדורג, תלויה בהיתרי כניסה של המינהל האזרחי. עד לסוף פברואר, ניתנו היתרי כניסה אלו כנגד אישור משרד הפנים על הטיפול בבקשה לאחמ"ש ולאחר בדיקה בטחוניות. עם פלישת צה"ל הראשונה לשטחי הרשות, לא הונפקו היתרי כניסה לישראל כלל, אלא במקרים הומניטריים. מאחר שהמינהל האזרחי לא ראה בזכות לקיום חיי משפחה זכות הומניטרית, היתרי כניסה לא ניתנו גם לאחר הצגת אישור משרד הפנים. המשפחות נמצאו במצב קשה מנשוא - לא די בכך שחיייהם המשותפים מצויים בחוסר ודאות עקב שינויי המדיניות, הרי גם כאשר ניתנה התקווה של חיים בצוותא לשנה נוספת, נחסמה זו על-ידי המינהל האזרחי. החלטת הממשלה הביאה להרחבת מעגל הנפגעים ממדיניות זו, כיוון שחסמה כל אפשרות לשדרוג

ונשנות למינהל האזרחי, לא קיבל כ"ק היתר כניסה לישראל - עומס במת"קים, עיכובים במשלוח דואר וטיעונים נוספים הביאו לכך שאותו היתר כניסה יינתן בסמוך מאוד, אם לא לאחר פקיעת תוקפו של אישור משרד הפנים. (תיק 16167)

עיכובים אלו הופכים את אישור משרד הפנים בעניין טיפולו בבקשה לאחמ"ש, לו המתינו המבקשים חודשים ארוכים, לחסר כל ערך. כמו בעיכוב במתן האישורים על-ידי משרד הפנים, גם במקרים אלה הופכים בעלים ואבות שפעלו על-פי חוק, לשהים בלתי חוקיים - אם ייתפסו, בקשתם לאיחוד משפחות תיפסל. בחודש דצמבר פנה המוקד לפרקליטות המדינה בבקשה לפגישה בין נציגי המוקד לנציגי הפרקליטות ומשרד הפנים, על מנת לדון בקשיים אלו, כמו גם בנושאים נוספים הנוגעים להליך איחוד המשפחות.

באוגוסט 2001 פנו בני הזוג ק' למוקד בעקבות סירוב משרד הפנים לרשום את ילדיהם ולאשר את הבקשה לאחמ"ש. המוקד ערער על כך. בינואר 2002 אושר רישום הילדים וב-12 לפברואר אושרה הבקשה לאחמ"ש. מאז ועד לאוגוסט הוקפא מתן היתרי הכניסה לישראל על-ידי המינהל האזרחי. עם הפשרת ההקפאה, פנה המוקד למינהל האזרחי: האם אושר היתר הכניסה לכ"ק. בספטמבר נענה המוקד כי לא נמצאה בקשה על שמו ממשרד הפנים. פניות חוזרות ונשנות למשרד הפנים זכו לתגובה בדצמבר: אישור משרד הפנים נשלח שוב למינהל האזרחי ובתום שבועיים ימתין האישור במת"ק. מספר ימים קודם לכן שלח המוקד את בקשתו של כ"ק למשרד הפנים, להארכת היתר שהייתו במסגרת ההסדר המדורג, למרות שעדיין לא זכה ליהנות מהיתר שהייתו הקודם. למרות הבטחת משרד הפנים ולמרות פניות חוזרות

רישום ילדים

ולבריאות והופך אותו לזר החשוף לגירוש מארצם של אמו או אביו. שלא כמו בבקשות לאיחוד משפחות, הקפאת רישום הילדים אינה מוזכרת בהחלטת הממשלה מחודש מאי בעניין הבקשות לאיחוד משפחות.

מדיניות משרד הפנים בנוגע לרישום של ילדים שאחד מהוריהם אינו תושב ישראל, לא נזכרה בעבר ואינה נזכרת כיום בחוק, בתקנות או אפילו בנוהל המפורסם בציבור. מדיניות זו עברה שינויים רבים במהלך השנים, שינויים שנודעו רק בדיעבד, בעקבות פניותיהם של תושבים שנפגעו מהם. משנת 1996, בעקבות פניות המוקד וארגוני ז"א נוספים, ילד שנולד לתושב ישראל נרשם במרשם האוכלוסין

המדיניות המפלה שהונהגה בשנה האחרונה, בנוגע לאיחוד משפחות ישראליות-פלסטיניות, פגעה גם בזכותם של ילדים בני משפחות אלו לגדול בתא משפחתי יציב ובזכותם של הוריהם הישראלים לגדלם בירושלים. במהלך ששת החודשים האחרונים הורחבה הפגיעה שתוארה בדו"ח הפעילות החצי שנתי:²⁸ נכון לחודש יוני הוקפא בפועל רישום במרשם האוכלוסין של ילדים אשר נולדו בחו"ל להורים שאחד מהם פלסטיני, ושאינו תושב ישראל. נכון לחודש דצמבר, הקפאה זו חלה גם על ילדים שנולדו למצב משפחתי זהה ורשומים במרשם האוכלוסין הפלסטיני, גם אם נולדו בישראל. אירישומו של ילד במרשם האוכלוסין בישראל שולל ממנו כל מעמד בישראל, פוגע בזכויותיו לתא משפחתי מוגן, לשמירה על טובתו ולקשר עם הוריו, מקשה על השגת זכויותיו לחינוך

28. המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמ' 42.